

Rady seniorów w gminach Małopolski w 2023 roku

Urząd Marszałkowski
Województwa Małopolskiego

Departament
Rozwoju Regionu

Rady seniorów w gminach Małopolski w 2023 roku

Kraków, czerwiec 2023

Autor opracowania

Kinga Krasoń-Pilch

Realizacja badania metodą CAWI

Kinga Krasoń-Pilch, Agata Welchar

Wydawca

Województwo Małopolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
ul. Wielicka 72A, 30-552 Kraków
tel. (+48) 12 29 90 900, fax (+48) 12 29 926

Egzemplarz bezpłatny

Przy publikowaniu danych z raportu prosimy
o podawanie źródła.

ISBN:

978-83-67243-26-1

Opracowanie w wersji elektronicznej dostępne na stronie www.obserwatorium.malopolska.pl.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Rzeczpospolita
Polska

MAŁOPOLSKA

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Rady seniorów w Polsce	5
3. Metodologia badania	7
4. Wnioski z badania małopolskich gmin	8
4.1. Gminy a rady seniorów	8
4.2. Gminy a dokumenty dot. polityki senioralnej	11
4.3. Gminy a zatrudnianie osób ds. senioralnych	12
4.4. Sposoby komunikacji z seniorami	13
4.5. Sposoby wspierania seniorów przez gminy	14
5. Wnioski z badania rad seniorów w gminach Małopolski	15
5.1. Podstawowe informacje o radach	15
5.2. Tworzenie rad seniorów.....	16
5.3. Działalność rad seniorów	17
6. Spis map, wykresów i tabel	37
7. Bibliografia	38

1. WSTĘP

Samorząd regionu małopolskiego od kilkunastu lat stara się wspierać, w ramach prowadzonej polityki senioralnej, istniejące i nowo powstające organizacje i instytucje działające na rzecz osób starszych. W roku 2022 radni województwa przyjęli „Oświadczenie w sprawie **ustanowienia w Małopolsce roku 2022 Rokiem Seniora i Solidarności Międzypokoleniowej**”. Otwarty został również serwis informacyjno-społecznościowy www.senioralna.malopolska.pl, kierowany głównie do odbiorców 60+. Władze samorządowe Małopolski promują postawy społeczne sprzyjające osobom starszym, solidarności międzypokoleniowej oraz, poprzez różne podmioty, upowszechniają wiedzę o szansach i wyzwaniach wiążących się z dłuższym życiem.

Zarząd Województwa Małopolskiego zdecydował się ponadto opracować nowy program strategiczny „Srebrna gospodarka 2030”, stanowiący uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” m.in. w zakresie zmian demograficznych i starzenia się populacji Małopolski, potrzeb zdrowotnych i opiekuńczych osób starszych, aktywizacji społecznej, zawodowej czy kształtowania przestrzeni przyjaznej starzeniu itp.

Badanie rad seniorów w gminach Małopolski zostało przeprowadzone przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego na wniosek Zarządu Województwa Małopolskiego i Małopolskiej Rady ds. Polityki Senioralnej.

Wyniki analizy będą przydatne przy projektowaniu dalszych działań Województwa w kontekście „srebrnej gospodarki”, ale przede wszystkim dostarczają już teraz wiele informacji o aktywności seniorów w gminach Małopolski, problemach czy barierach, jakie napotykają rady, a wreszcie – o wyzwaniach, jakie stoją przed nimi w najbliższych latach.

Raport z badania stanowi częściowo aktualizację danych (m.in. dotyczących liczby rad) zebranych w 2019 roku przez Stowarzyszenie Miejsc i Ludzi Aktywnych MILA w ramach projektu pt. „Małopolska Sieć Rad Seniorów”¹. Analizy obejmują ponadto wątki, które nie znalazły się w raporcie „Gminne rady seniorów w Małopolsce”².

W ramach projektu badawczego **przeprowadzona została analiza danych zastanych oraz zrealizowane zostały dwie ankiety – jedna z gminami, a druga z przedstawicielami rad seniorów działających w Małopolsce.**

¹ *Gminne rady seniorów w Małopolsce. Raport*, Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych, Kraków 2019.

² *Ibidem.*

2. RADY SENIORÓW W POLSCE

Rady seniorów zaczęły powstawać w Polsce 10 lat temu, a podstawą do tego była **wprowadzona w 2013 roku nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym**³. Dodany został artykuł 5c w brzmieniu:

- 1. Gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej.*
- 2. Rada gminy, z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk, może utworzyć gminną radę seniorów.*
- 3. Gminna rada seniorów ma charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny.*
- 4. Gminna rada seniorów składa się z przedstawicieli osób starszych oraz przedstawicieli podmiotów działających na rzecz osób starszych, w szczególności przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku.*
- 5. Rada gminy, powołując gminną radę seniorów, nadaje jej statut określający tryb wyboru jej członków i zasady działania, dążąc do wykorzystania potencjału działających organizacji osób starszych oraz podmiotów działających na rzecz osób starszych, a także zapewnienia sprawnego sposobu wyboru członków gminnej rady seniorów.*
- 6. Rada gminy może w statucie jednostki pomocniczej upoważnić ją do utworzenia rady seniorów jednostki pomocniczej. Przepisy ust. 3–5 stosuje się odpowiednio⁴.*

Warto podkreślić, że przed uchwaleniem zmian w ustawie o samorządzie gminnym również powoływane były gminne rady seniorów. Jako przykład wskazać można uchwałę nr XXIV/228/V/2007 Rady Miasta Poznania z 25 października 2007 r. w sprawie powołania Miejskiej Rady Seniorów. W uchwale tej stwierdzono, że rada seniorów będzie służyła seniorom poprzez reprezentowanie ich interesów wobec władz Miasta. Jednocześnie wskazano, że rada będzie organem opiniodawczym, doradczym i inicjatywnym dla władz Miasta. Już wtedy wskazywano w uzasadnieniu uchwały, że rada będzie służyła integracji międzypokoleniowej i partycypacji osób starszych w życiu społecznym⁵.

W Małopolsce dwie rady powstały jeszcze przed uchwaleniem zmian w ustawie o samorządzie gminnym: w 2012 roku w Oświęcimiu powołana Zarządzeniem Prezydenta Miasta, oraz w 2013 roku w Nowym Sączu⁶.

³ Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym; Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 15 listopada 2013 r., Poz. 1318.

⁴ Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym; Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 15 listopada 2013 r., Poz. 1318.

⁵ R. Mędrzycki, *Funkcje gminnych rad seniorów*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, Rok LXXIX – zeszyt 3 – 2017.

⁶ *Gminne rady seniorów w Małopolsce. Raport*, Fundacja Miejsca i Ludzi Aktywnych, Kraków 2019.

11 kwietnia 2023 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym oraz ustawy o samorządzie województwa⁷. Miała na celu m.in. ustalenie bardziej szczegółowych norm dotyczących powoływania tzw. rad seniorów.

Nowelizacja wprowadza przepis, zgodnie z którym rady gmin, rady powiatów i sejmiki województwa są zobowiązane do utworzenia rady seniorów, jeśli z wnioskiem wystąpi określona liczba osób.

W przypadku gmin:

- do 20 tys. mieszkańców, jeśli wystąpi o to co najmniej 50 mieszkańców tej gminy, którzy ukończyli 60 lat;
- powyżej 20 tys. mieszkańców – co najmniej 100 mieszkańców tej gminy, którzy ukończyli 60 lat.

W powiecie:

- do 100 tys. mieszkańców na wniosek co najmniej 150 mieszkańców tego powiatu, którzy ukończyli 60 lat;
- powyżej 100 tys. mieszkańców – co najmniej 250 mieszkańców tego powiatu, którzy ukończyli 60 lat.

W województwie:

- do 2 mln mieszkańców – co najmniej 500 mieszkańców tego województwa, którzy ukończyli 60 lat;
- powyżej 2 mln mieszkańców – co najmniej 800 mieszkańców tego województwa, którzy ukończyli 60 lat.

Nowe przepisy wyposażają radę seniorów w nowe narzędzia. Może ona kierować zapytania lub wnioski w formie uchwały. Nowelizacja stanowi, że uchwała powinna zawierać krótkie przedstawienie stanu faktycznego będącego jej przedmiotem oraz wynikające z niej pytania. Wójt lub osoba przez niego wyznaczona są obowiązani udzielić odpowiedzi na piśmie.

Na urzędy gmin, powiatów i urząd marszałkowski nałożono obowiązek zapewnienia obsługi administracyjno-biurowej rad seniorów i pokrywania ich kosztów.

Do tej pory uformowało się w Polsce około 350 rad seniorów na 2477 gmin⁸. W latach 2014–2019 liczba rad seniorów znacząco wzrosła, ale w kolejnych latach ta dynamika spadła.

W Małopolsce w 2019 roku działały 33 gminne rady seniorów (ok. 18% gmin), podobny odsetek rad można było zaobserwować na Mazowszu czy na Śląsku⁹.

Od tej pory sytuacja niewiele się zmieniła. Prawdopodobnie w wyniku pandemii COVID-19 dynamika powstawania tych ciał znacząco osłabła, a niektóre rady nawet przestały działać.

⁷ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym oraz ustawy o samorządzie województwa, Dz.U. 2023., Poz. 572.

⁸ *Rady seniorów obligatoryjne. Nowe przepisy już obowiązują*, KO, 11 kwietnia 2023, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/rady-seniorow-obligatoryjne-nowe-przepisy-juz-obowiazuja,453776.html> [dostęp: 22.05.2023].

⁹ *Gminne rady seniorów w Małopolsce. Raport*, Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych, Kraków 2019.

3. METODOLOGIA BADANIA

W ramach przeprowadzonego badania zrealizowano:

- ♣ **Desk research** (analiza danych zastanych);
- ♣ **Badania ilościowe:**
  - CAWI¹⁰ z małopolskimi gminami;
  - CAWI z małopolskimi radami seniorów.

CAWI z gminami zostało zrealizowane w dniach: 24 kwietnia – 15 maja 2023 roku przy pomocy programu CADAS. Odpowiedzi uzyskano od **171 gmin województwa małopolskiego** (na 182 gminy).

CAWI z radami seniorów zostało zrealizowane w dniach 1–19 czerwca 2023 roku przy pomocy programu CADAS. Odpowiedzi uzyskano od **29 rad** (na 35).

Analiza danych zastanych oraz analiza odpowiedzi uzyskanych od gmin i rad zostały przeprowadzone przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego.

---

¹⁰ *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony www.

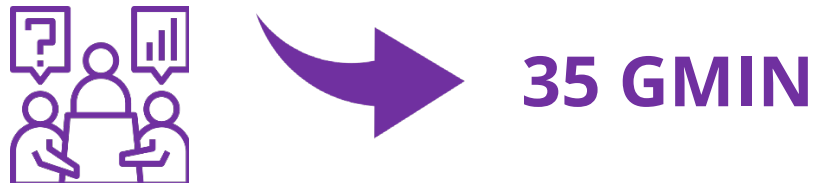
4. WNIOSKI Z BADANIA MAŁOPOLSKICH GMIN

W Małopolsce są 182 gminy, w tym: 14 miejskich, 50 miejsko-wiejskich, 118 wiejskich.

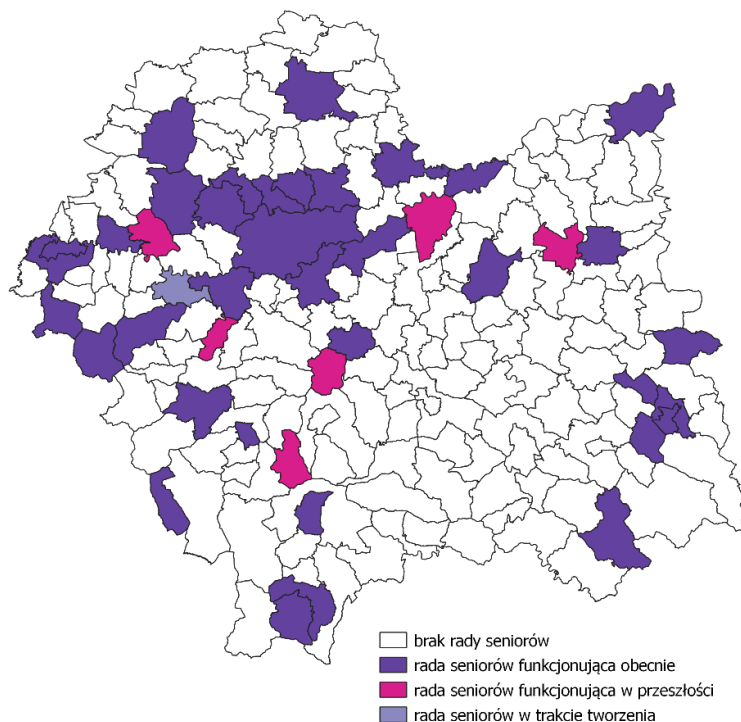
Wśród 171 gmin, które wypełniły ankietę dotyczącą rad seniorów, znalazły się wszystkie gminy miejskie, 47 miejsko-wiejskich i 110 wiejskich.

4.1. GMINY A RADY SENIORÓW

Rada seniorów funkcjonuje obecnie w 35 gminach. W jednej gminie jest w trakcie tworzenia (Brzeźnica w powiecie wadowickim). Sześć gmin odpowiedziało, że taka rada działała w ich gminach przez pewien czas, ale aktualnie nie funkcjonuje.

Mapa 1. Rady seniorów w gminach Małopolski

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Tabela 1. Wykaz gmin w Małopolsce, w których działa obecnie rada seniorów

LP.	NAZWA GMINY	RODZAJ GMINY	NAZWA POWIATU	DATA UCHWAŁY RADY GMINY POWOŁUJĄCEJ RADĘ SENIORÓW
1	Andrychów	miejsko-wiejska	wadowicki	2015-10-29
2	Babice	wiejska	chrzanowski	2016-12-08
3	Brzesko	miejsko-wiejska	brzeski	2015-06-09
4	Gorlice	miejska	gorlicki	2014-03-27
5	Gorlice	wiejska	gorlicki	2015-11-30
6	Jordanów	miejska	suski	2018-03-26
7	Kęty	miejsko-wiejska	oświęcimski	2014-09-12
8	Kocmyrzów- -Luborzyca	wiejska	krakowski	2018-06-22
9	Koszyce	miejsko-wiejska	proszowicki	2014-05-22
10	Kraków	miejska	Kraków	2014-06-11
11	Krynica-Zdrój	miejsko-wiejska	nowosądecki	2021-06-14
12	Krzeszowice	miejsko-wiejska	krakowski	2016-11-24
13	Lipnica Wielka	wiejska	nowotarski	2019-12-16
14	Maków Podhalański	miejsko-wiejska	suski	2015-09-02
15	Michałowice	wiejska	krakowski	2018-05-28
16	Miechów	miejsko-wiejska	miechowski	2014-12-11
17	Moszczenica	wiejska	gorlicki	2022-09-08
18	Niepołomice	miejsko-wiejska	wielicki	2018-06-21
19	Nowy Targ	miejska	nowotarski	2015-10-19
20	Olkusz	miejsko-wiejska	olkuski	2015-06-23
21	Oświęcim	miejska	oświęcimski	2015-10-28
22	Oświęcim	wiejska	oświęcimski	2019-03-20
23	Poronin	wiejska	tatrzański	2019-10-30
24	Proszowice	miejsko-wiejska	proszowicki	2019-06-18
25	Raciechowice	wiejska	myślenicki	2015-04-30
26	Skawina	miejsko-wiejska	krakowski	2016-04-27
27	Szczucin	miejsko-wiejska	dąbrowski	2016-11-30
28	Szerzyny	wiejska	tarnowski	2019-06-04
29	Tarnów	miejska	Tarnów	2015-03-05
30	Wadowice	miejsko-wiejska	wadowicki	2017-03-10
31	Wieliczka	miejsko-wiejska	wielicki	2013-12-30
32	Wielka Wieś	wiejska	krakowski	2022-02-03
33	Zabierzów	wiejska	krakowski	2017-03-31
34	Zakopane	miejska	tatrzański	2019-06-26
35	Zielonki	wiejska	krakowski	2015-11-26

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Głównym powodem, dla którego w większości gmin nie utworzono rady seniora, jest **brak zainteresowania ze strony społeczności lokalnej**. W dalszej kolejności przedstawiciele jednostek wymieniali: **brak oddolnej inicjatywy ze strony lokalnych liderów w grupie seniorów** czy **brak potrzeby**.

Wykres 1. Przyczyny braku obecności rady seniorów w gminach (n=135)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wśród „innych” przyczyn gminy wymieniały:

- ♣ brak zgody rady gminy na powołanie rady seniorów (2 gminy);
- ♣ prężnie działające inne podmioty będące reprezentantem osób starszych gminie, np. Uniwersytet Trzeciego Wieku, inne stowarzyszenia / fundacje (2 gminy);
- ♣ brak potrzeby sformalizowania działań.

Sześć gmin zaznaczyło w odpowiedziach, że w ich gminach obecnie nie ma rady seniorów, ale funkcjonowała taka wcześniej:

- ♣ w latach 2012–2021 (1 gmina: Alwernia);
- ♣ w latach 2015–2019 (2 gminy: Drwinia, Wiśniowa);
- ♣ w latach 2018–2020 (1 gmina: Lanckorona);
- ♣ w latach 2014–2018 (1 gmina: Rabka-Zdrój);
- ♣ w latach 2019–2020 (1 gmina: Wierzchosławice).

Najczęstszym powodem zaprzestania funkcjonowania rady jest **brak chęci po stronie seniorów w angażowanie się w jej sprawy**: członkowie byli zniechęceni sprawami organizacyjnymi, administracyjnymi, biurokratycznymi.

W dwóch gminach **zabrakło kandydatów na nową kadencję** i rada się nie ukonstytuowała.

Jedna z rad napisała wprost w liście do urzędu o **trudnościach we współpracy z radnymi gminy** i w związku z tym koniecznością jej rozwiązania.

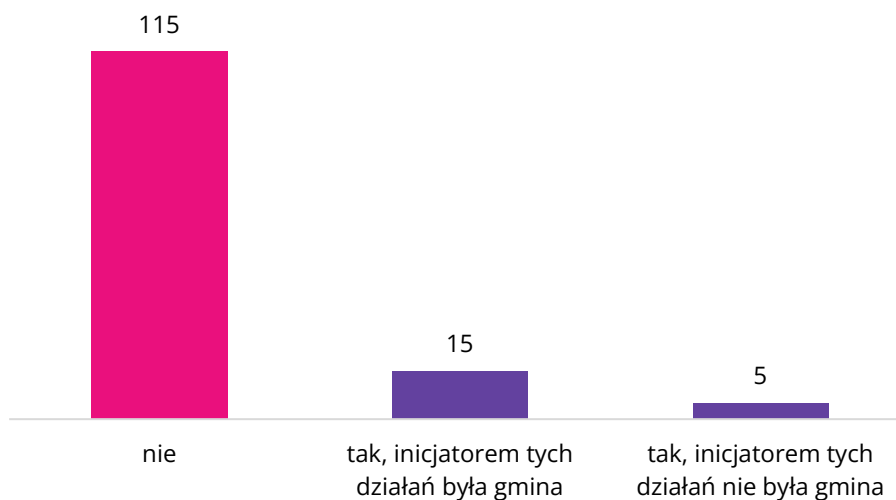
W kilku gminach bierność osób starszych, którzy już byli członkami rady seniorów, powodowana była **narzuconymi ograniczeniami i obawami samych seniorów związanymi z pandemią COVID**.

Często w gminach **silne są inne podmioty działające na rzecz osób starszych i seniorzy nie czują potrzeby działania w radzie**. W jednej z jst osoby będące członkami rady zrezygnowały z uczestnictwa w niej i mocniej zaangażowały się w sprawy Uniwersytetu Trzeciego Wieku, tłumacząc taką postawę wielością zadań biurokratycznych w urzędzie.

W niektórych gminach **brak jest lokalnych liderów wśród seniorów**, którzy mogliby poprowadzić działania związane z funkcjonowaniem rady i zachęcić do tego samego innych.

Spośród 135 gmin, w których nie funkcjonuje rada seniorów, **w 115 (85%) nie były podejmowane żadne działania na rzecz jej powołania**.

Wykres 2. Czy w przeszłości były podejmowane działania na rzecz powołania rady? (n=135)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wśród wymienionych przez gminy innych **inicjatorów działań na rzecz powstania rady seniora byli: lokalni seniorzy** oraz **działające w gminach Uniwersytety Trzeciego Wieku**.

4.2. GMINY A DOKUMENTY DOT. POLITYKI SENIORALNEJ

Gminy w znaczącej większości (147 na 170 jednostek, w tym aż 12 na 14 gmin miejskich) **nie mają opracowanego dokumentu dotyczącego polityki senioralnej**¹¹. Jedynie 23 jednostki zadeklarowały, że mają programy lub strategie dedykowane seniorom, przy czym większość z nich w ankiecie wpisała strategie, w których kwestie senioralne są tylko częścią. **11 jednostek ma natomiast opracowane dokumenty, które w całości poświęcone są osobom starszym** (7 gmin ma strategię polityki senioralnej, a 4 – lokalne programy senioralne).

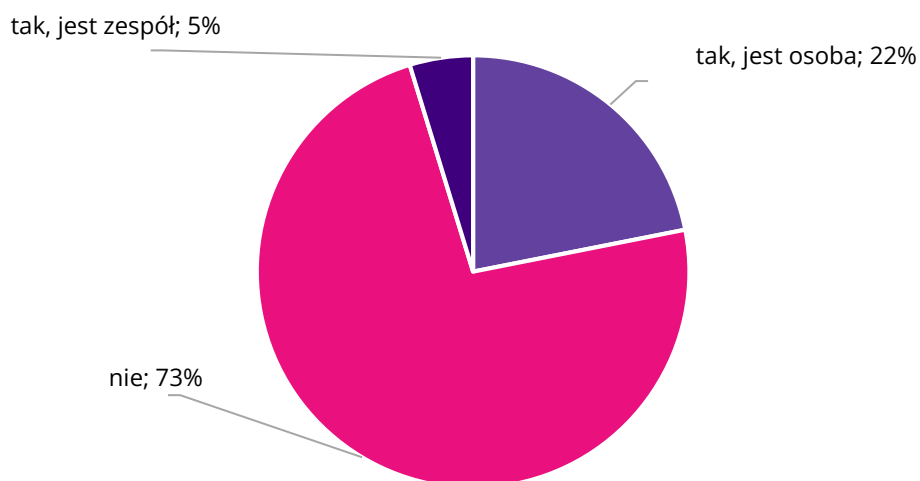
¹¹ Jedną z rekomendacji w programie strategicznym „Srebrna Małopolska 2030” jest „przygotowanie programów wspierania aktywności i integracji osób starszych w środowisku lokalnym. Programy te powinny być odpowiedzią na diagnozowane potrzeby osób starszych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby integracji wewnątrz- i zewnątrzpokoleniowej, aktywności społecznej, ruchowej i intelektualnej, inspiracji rozwoju osobistego, budzenia zapału do działań wolontaryjnych oraz inkluzji do społeczeństwa cyfrowego”.

4.3. GMINY A ZATRUDNIANIE OSÓB DS. SENIORALNYCH

W 37 gminach jest zatrudniona osoba odpowiedzialna za sprawy senioralne, natomiast w 8 jest cały zespół/wydział/departament, do którego kompetencji należą kwestie osób starszych. W większości jednak (124 jednostki) nie ma wyznaczonej osoby czy zespołu, który zajmowałby się osobami 60+.

Wykres 3. Czy w gminie jest zatrudniona/y osoba/zespół odpowiedzialna/y za kwestie senioralne? (n=169)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

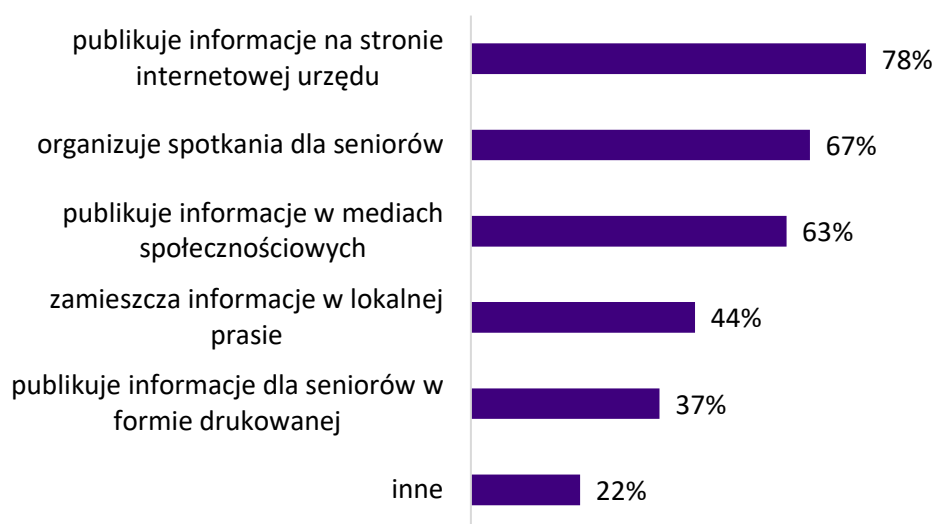
Osobami wyznaczonymi do opieki nad seniorami / radą seniorów są najczęściej pracownicy urzędu gminy/miasta (w 17 na 37 gmin): na stanowisku kierownika działu, inspektora, pełnomocnika czy sekretarza gminy. Ponadto takie osoby są w ośrodkach pomocy społecznej (w 11 na 37 jednostek) oraz w innych jednostkach organizacyjnych gmin (w 5 na 37).

Wśród wymienianych zespołów były: wydziały w urzędzie (głównie biura sekretarza, rad gminnych/miejskich ds. społecznych) oraz gminne ośrodki pomocy społecznej.

4.4. SPOSOBY KOMUNIKACJI Z SENIORAMI

Gminy zostały spytane o to, w jaki sposób komunikują się z seniorami – mieszkańcami. Najczęściej wybieranymi odpowiedziami były: **publikowanie informacji na stronie internetowej urzędu** oraz **organizowanie spotkań dla seniorów**.

Wykres 4. W jaki sposób gmina komunikuje się z seniorami? (n=171)
(Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Spory odsetek gmin wybrał odpowiedź „inne” na pytanie o formy komunikacji z seniorami.

Jest ona realizowana poprzez m.in.:

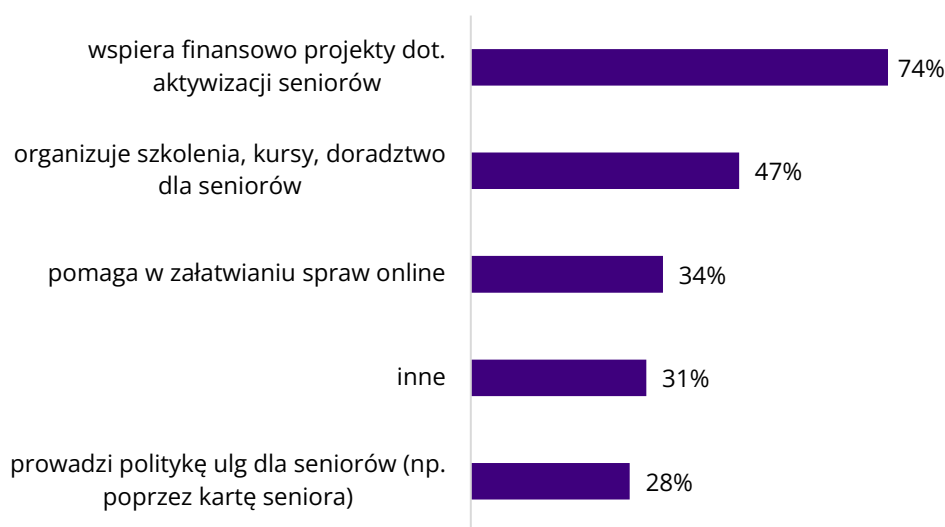
- ♣ kluby seniora, fundacje zajmujące się seniorami i Uniwersytety III Wieku (9 gmin);
- ♣ kontakt telefoniczny (5 gmin);
- ♣ ogłoszenia parafialne/kościelne (4 gminy);
- ♣ radnych miasta i/lub przedstawicieli rady seniorów (4 gminy);
- ♣ Związek / Koła Emerytów i Rencistów;
- ♣ lokalne radio;
- ♣ tablicę ogłoszeń postawioną w urzędzie gminy/miasta;
- ♣ jednostki organizacyjne gminy, typu GOPS/MOPS¹², centrum usług społecznych, rekreacji itp.;
- ♣ pocztę elektroniczną.

¹² GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, MOPS – Miejski Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

4.5. SPOSOBY WSPIERANIA SENIORÓW PRZEZ GMINY

Gminy w województwie małopolskim w różnym stopniu i na różne sposoby wspierają seniorów mieszkających na ich terenie. **Najczęściej dofinansowują projekty dotyczące aktywizacji seniorów i są organizatorami różnego rodzaju szkoleń i usług doradczych.**

Wykres 5. W jaki sposób gmina wspiera seniorów? (n=171)
(Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Duży odsetek gmin prowadzi klub seniora, realizuje różnego rodzaju programy dotyczące usług opiekuńczych czy prowadzi domy seniora.

Tabela 2. „Inne” sposoby wspierania seniorów przez gminy Małopolski (n=53)

RODZAJ WSPARCIA	LICZBA GMIN	PROCENT ODPOWIEDZI
organizacja atrakcji dla seniorów / spotkań integracyjnych / warsztatów edukacyjnych (typu wyjazdy, pikniki, spotkania, szkolenia)	23	43%
prowadzenie klubu / klubów seniora	20	38%
usługi opiekuńcze	7	13%
prowadzenie dziennego / dziennych domu(ów) seniora	6	11%
wspieranie działalności Uniwersytetu III Wieku w gminie	3	6%
realizacja programu "Korpus Wsparcia Seniorów"	3	6%
pośrednictwo w przekazywaniu informacji dla seniorów	3	6%
pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	2	4%
prowadzenie ośrodka wsparcia dla seniorów	1	2%
opieka wytchnieniowa	1	2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

5. WNIOSKI Z BADANIA RAD SENIORÓW W GMINACH MAŁOPOLSKI

Warty zaznaczenia na początku analizy odpowiedzi uzyskanych od przedstawicieli rad seniorów jest fakt, że **trudno jest uzyskać adresy mejlowe i numery telefonów do przewodniczących/członków tych rad**. Najczęściej takich danych kontaktowych nie ma ani na stronach urzędowych gmin, ani w biuletynie informacji publicznej. W większości przypadków przedstawiciele rad seniorów / urzędnicy podają w internecie jedynie miejsce oraz czas (tydzień, dzień, godziny) dyżurów członków.

Przedstawiciele rad seniorów nie dysponują telefonami służbowymi (w związku z działalnością w radzie), a **adres mejlowy (ogólny, oficjalny) podany jest na stronach internetowych lub w biuletynach informacji publicznej jedynie w przypadku kilku gmin Małopolski** (m.in. urzędu w Andrychowie, Krakowie, Michałowicach, Niepołomicach, mieście Oświęcim, Skawinie i Wieliczce). W pozostałych gminach rady nie mają nawet jednego, oficjalnego adresu mejlowego, jest on niedostępny lub ciężko go znaleźć. Aby zdobyć numer telefonu do przewodniczącego/członka, trzeba często wykonać kilka telefonów do osób pracujących w różnych działach urzędu, w tym np. w dzienniku podawczym / sekretariacie / wydziale zajmującym się działaniami społecznymi / organizacyjnymi czy innymi.

Kilka rad ma swoje profile w mediach społecznościowych (np. w gminie Krynica-Zdrój i w gminie miejskiej Tarnów).

Nieliczne gminy mają na swojej stronie internetowej informacje o osobie/zespole, która/y z ramienia urzędu opiekuje się radą (tak jest w przypadku np. Krakowa, Oświęcimia (miasto), Tarnowa czy Krynicy-Zdroju).

W większości gmin rada nie ma oficjalnego (urzędowego) adresu mejlowego. Rządziej bywa tak, że adres elektroniczny został stworzony przez urzędników, ale nie jest obsługiwany przez członków rady.

5.1. PODSTAWOWE INFORMACJE O RADACH

Rady seniorów w gminach Małopolski liczą od 6 do 25 członków. Pięć rad ma po 14 członków, a cztery – po 11.

Tabela 3. Liczba członków w radach seniorów Małopolsce (n=29)

NAZWA RADY	LICZBA CZŁONKÓW RADY (OBECNIE)
Gminna Rada Seniorów w Gminie Moszczenica	15
Rada Seniorów Gminy Oświęcim	10
Miejska Rada Seniorów Miasta Jordanowa	11
Miejska Rada Seniorów w Kętach	21
Rada Seniorów Gminy Koszyce	3
Gminna Rada Seniorów w Wieliczce	14

NAZWA RADY	LICZBA CZŁONKÓW RADY (OBECNIE)
Gminna Rada Seniorów w Lipnicy Wielkiej	11
Rada Seniorów w Miechowie	14
Miejska Rada Seniorów w Krzeszowicach	13
Rada Seniorów Gminy Brzesko	21
Gminna Rada Seniorów Zielonki	12
Gorlicka Rada Seniorów	20
Gminna Rada Seniorów w Wielkiej Wsi	13
Oświęcimska Rada Seniorów	12
Gminna Rada Seniorów w Babicach	14
Gminna Rada Seniorów w Kocmyrzowie-Luborzycy	19
Gminna Rada Seniorów gmina Gorlice	8
Gminna Rada Seniorów Zabierzów	11
Miejska Rada Seniorów w Andrychowie	9
Olkuska Rada Seniorów	14
Rada Seniorów Gminy Proszowice	14
Gminna Rada Seniorów Michałowice	5
Rada Seniorów Gminy Niepołomice	8
Gminna Rada Seniorów w Szerzynch	10
Rada Krakowskich Seniorów	25
Rada Seniorów Wadowice	9
Gminna Rada Seniorów przy UM w Zakopanem	6
GRS Raciechowice	15
Skawińska Rada Seniorów	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

5.2. TWORZENIE RAD SENIORÓW

W zdecydowanej większości **inicjatorem powołania rad była gmina** (w 20 na 29 gmin).

Wykres 6. Kto był inicjatorem powołania rady? (n=29)

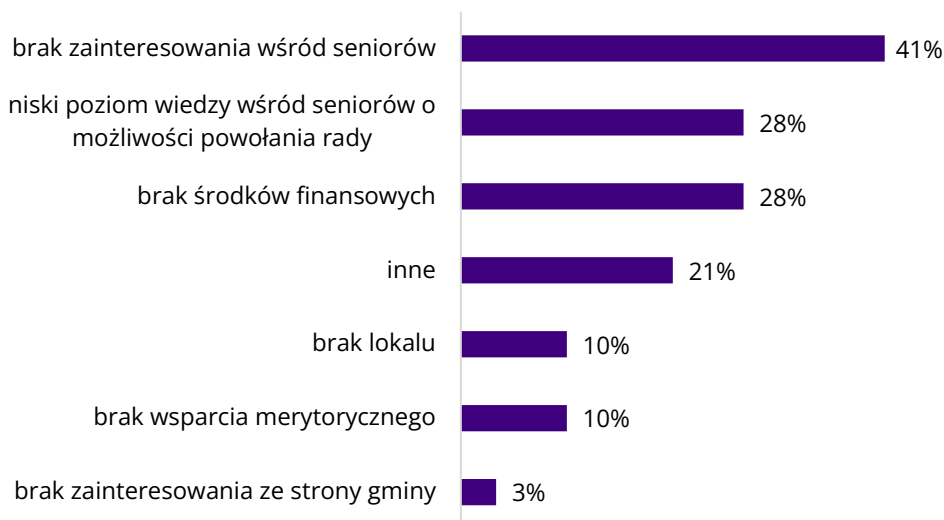

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

W dwóch gminach, które zaznaczyły odpowiedź „inne” inicjatorem powstania rady był burmistrz (w jednym przypadku) i radna gminy (w drugim przypadku).

Wśród najczęściej wymienianych problemów przy tworzeniu rady jej członkowie wymieniali: brak zainteresowania wśród seniorów, niski poziom wiedzy wśród osób starszych oraz brak środków finansowych. Co istotne, tylko jedna gmina zaznaczyła, że gmina nie była zainteresowana utworzeniem takiego podmiotu.

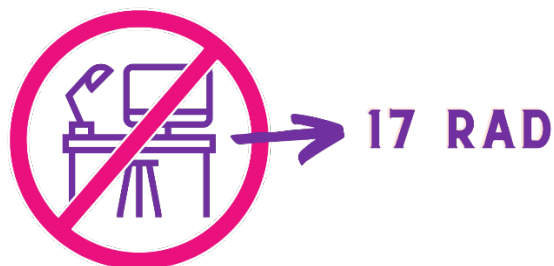
Wykres 7. *Jakie były problemy/bariery przy tworzeniu rady? (n=29)*
(Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

5.3. DZIAŁALNOŚĆ RAD SENIORÓW

Rady seniorów zapytane, czy dysponują własnym pomieszczeniem na potrzeby swojej działalności (w tym spotkań z seniorami), odpowiedziały w większości negatywnie – **12 rad nie ma własnego biura. Innych pięć rad wskazało, że nie mają na stałe przypisanego miejsca na posiedzenia, dyżury czy spotkania**, ale mogą takie rezerwować czy z takich korzystać (w budynku urzędu gminy lub w pomieszczeniach lokalnego klubu seniora). Powyższe wskazuje, że **na 29 rad swoim pomieszczeniem NIE dysponuje aż 17 (ponad połowa).**

W budynku urzędu gminy swój pokój/gabinet/biuro ma 7 rad seniorów.

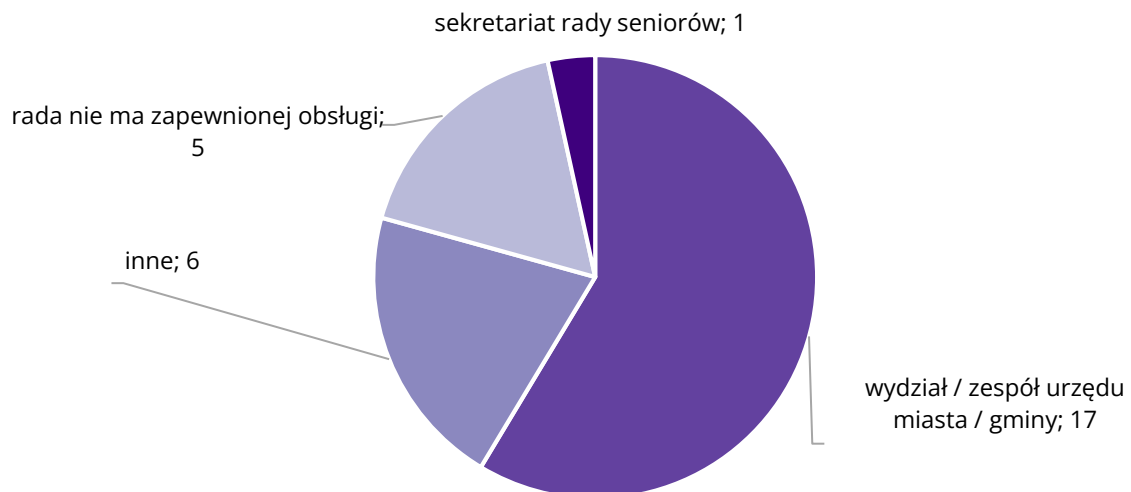
W przypadku 5 rad – członkowie dysponują biurem poza budynkiem urzędu, jednak jego wynajem jest opłacany przez gminę.

W zdecydowanej większości (17 na 29) **opiekę nad radą seniorów pełni jakiś zespół czy wydział w urzędzie gminy**. Najczęściej jest to biuro rady gminnej/miejskiej (tak jest w przypadku 9 na 17 rad, które odpowiedziały, że opiekę administracyjną sprawuje jakiś wewnątrzurzędowy zespół). W przypadku 6 rad jest to zespół lub wydział zajmujący się sprawami społecznymi, w jednym jest to kancelaria urzędu i w jednym – zespół ds. promocji.

Przedstawiciele 5 rad wybrali odpowiedź „rada nie ma zapewnionej obsługi”.

Jedna rada seniorów ma swój własny sekretariat (i nie jest to duża gmina).

Wykres 8. Kto sprawuje obsługę administracyjną rady (drukowanie dokumentów i materiałów, korespondencja – np. zaproszenia na posiedzenie rady, przygotowanie sali na posiedzenie i in.)? (n=29)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Aż 6 rad seniorów wybrało odpowiedź „inne” i w tych gminach jest to oddelegowany z urzędu pracownik, sekretarz gminy, ośrodek pomocy społecznej czy kultury i sportu.

W przypadku prawie wszystkich rad seniorów w gminach województwa małopolskiego zwoływane są posiedzenia (26 na 29 rad).

W większości przypadków rady spotykają się raz na miesiąc lub raz na kwartał (po 10 odpowiedzi). Rada w jednej gminie zadeklarowała organizowanie zebrań nawet raz w tygodniu (miasto Jordanów).

Tabela 4. Częstotliwość posiedzeń rad seniorów (n=26)

CZĘSTOTLIWOŚĆ POSIEDZEŃ	LICZBA RAD SENIORÓW
Rzadziej niż raz na pół roku	1
Raz na pół roku	1
Raz na kwartał	10
Raz na miesiąc	10
Raz na tydzień	1
Nieregularnie	3

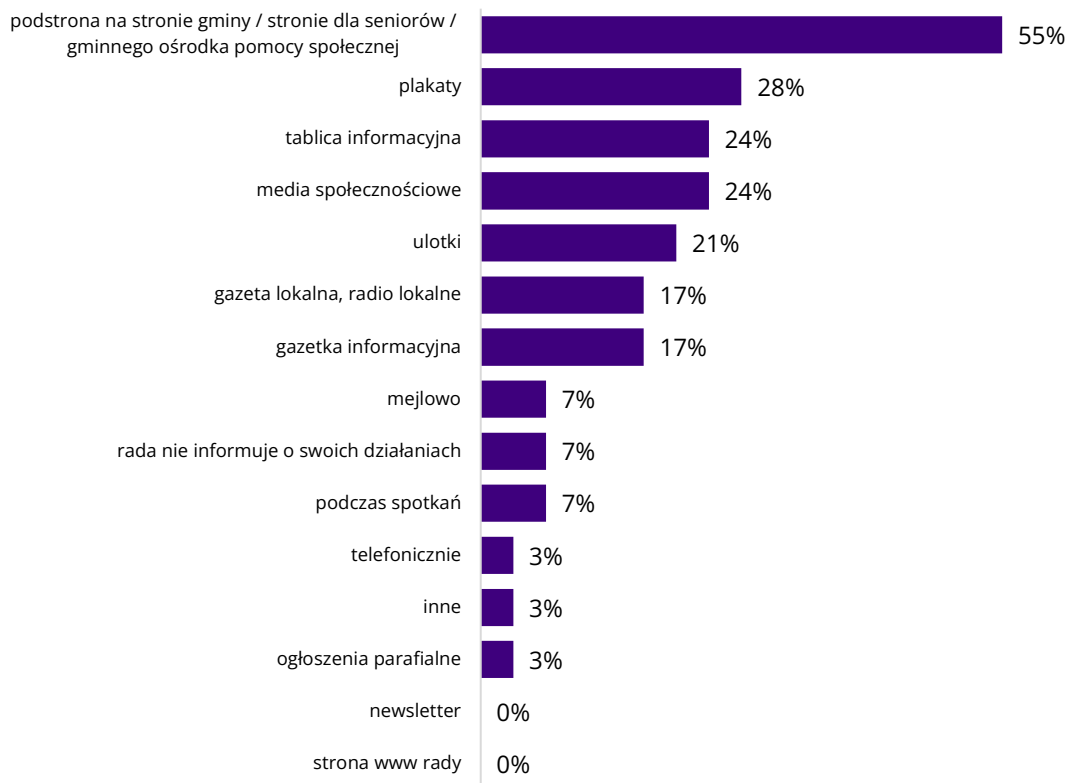
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Rady seniorów **informują mieszkańców gminy o swoich działaniach w różnoraki sposób**. Najczęściej wskazywaną formą była: **podstrona na jakiejś innej stronie** – np. na stronie gminy, poświęconej seniorom czy ośrodka pomocy społecznej (16 przedstawicieli wybrało taką odpowiedź).

Dużo mniej rad zaznaczyło:

- ♣ plakaty (8 rad);
- ♣ media społecznościowe (7 rad);
- ♣ tablicę informacyjną (7 rad);
- ♣ ulotki (6 rad);
- ♣ gazety lokalne, radio lokalne (5 rad);
- ♣ gazetki informacyjne (5 rad).

Wykres 9. W jaki sposób rada informuje o swoich działaniach? (n=29)
(Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

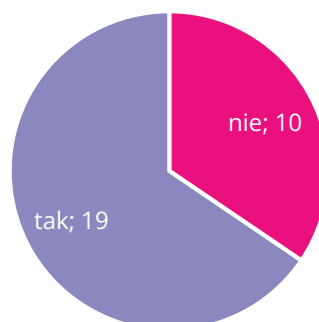

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Przedstawiciele 5 rad wybrali odpowiedź „strona www rady”, jednak po przeanalizowaniu adresów wpisanych przez odpowiadających, można je wykluczyć – były tam wpisane podstrony na innych stronach internetowych i adresy elektroniczne.

Dwie trzecie rad ma swoje plany działania. Najczęściej jest to plan roczny (9 na 19 rad) lub na całą kadencję (7 na 19 rad). Jedna spośród rad wybrała odpowiedź „plan dwuletni” i dwie – „plan wieloletni”.

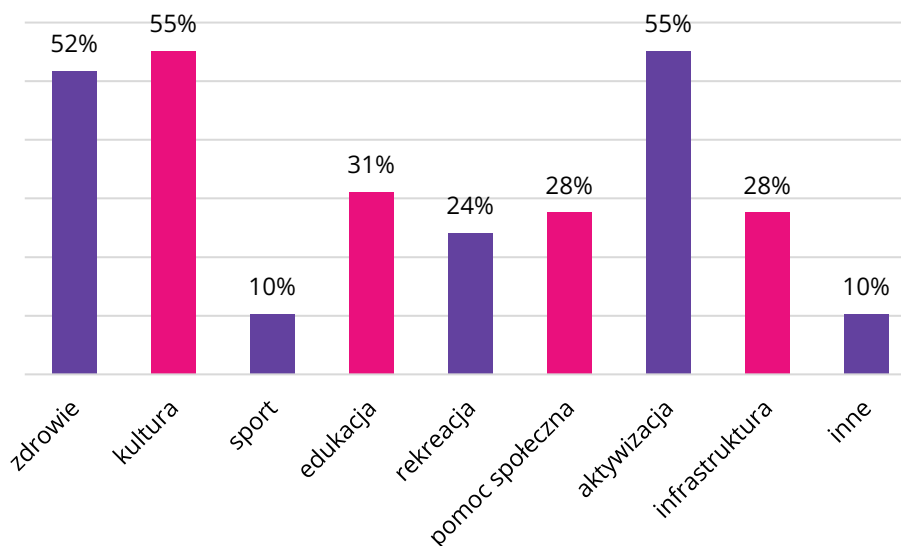
Wykres 10. Czy Państwa rada posiada plan działania? (n=29)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Przedstawiciele rad seniorów zapytani o **najważniejsze obszary działania wymieniali głównie: kulturę, działania aktywizujące oraz zdrowie**. Mniej rad wybrało: edukację, pomoc społeczną czy infrastrukturę, w tym koncentrującą się na dostępności dla osób starszych.

Wykres 11. Najważniejsze obszary działania rad seniorów w Małopolsce (n=29)
(Wyniki nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Kilka rad wybrało odpowiedź „inne” i były to:

- ♣ działania podejmowane w celu zorganizowania w gminie dziennego domu pobytu seniora;
- ♣ reprezentowanie seniorów w gminie;
- ♣ współpraca z władzami miasta i organizacjami pozarządowymi;
- ♣ wymiana doświadczeń z innymi radami seniorów.

Przedstawiciele rad seniorów mogli w ankiecie wypisać **najważniejsze działania podjęte przez radę w ciągu ostatnich 12 miesięcy**. W przypadku kilku rad było to niemożliwe z uwagi na krótszy okres ich działalności.

Tabela 5. Najważniejsze działania podejmowane przez rady seniorów w Małopolsce w ciągu ostatnich 12 miesięcy

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
Rada Seniorów Gminy Oświęcim	Wystąpienie do ministra zdrowia w sprawie dostępu do lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej oraz do specjalistów.
Miejska Rada Seniorów Miasta Jordanowa	1. Udział jordanowskich seniorów w projekcie Fundacji Mapa Pasji „E-Włączenie seniorów” w warsztatach obsługi smartfonów oraz w szkoleniach tzw. Rzeczników Senioralnych.

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
	<p>2. Kampania informacyjna „Spotkajmy się”, której trwałym efektem są spotkania Rady Seniorów z jordanowskimi seniorami cyklicznie raz w tygodniu.</p> <p>3. Wykorzystanie kwoty 10 000 zł przeznaczonej na aktywizację prozdrowotną seniorów po pandemii przyznanej przez radę miasta (stworzenie dwóch grup gimnastyki usprawniającej seniorów, wizyty w grocie solnej, transport na wycieczki). W 2022 roku skorzystało z tych aktywności ponad 80 seniorów z Jordanowa.</p>
Miejska Rada Seniorów w Kętach	<p>1. Organizacja „Questów” z klubami seniora.</p> <p>2. Uczestnictwo w projekcie Seniorpedia.</p> <p>3. Organizacja gminnego turnieju gry w boule pod patronatem Burmistrza Gminy Kęty oraz Przewodniczącego Rady Miejskiej w Kętach.</p>
Rada Seniorów Gminy Koszyce	<p>1. Uczestnictwo Przewodniczącego Rady Seniorów w sesjach rady miejskiej i przekazywanie burmistrzowi oraz radzie problemów seniorów.</p> <p>2. Zainspirowanie urzędu gminy do zorganizowania dla seniorów seansów filmowych w sali koncertowej przy szkole muzycznej.</p> <p>3. Nawiązanie porozumienia z dyrekcją centrum oświatowego dotyczącego bezpłatnego użyczenia jednej z sal gimnastycznych w godzinach wieczornych na zajęcia gimnastyczno-rehabilitacyjne.</p>
Gminna Rada Seniorów w Wieliczce	<p>1. Spotkania integracyjne środowisk senioralnych.</p> <p>2. Aktywizacja seniorów w ramach projektów: „Seniorzy i Teatr”, „Seniorze! wyjdź z domu”, „Internetowe Okienko dla Seniora”.</p>
Gminna Rada Seniorów w Lipnicy Wielkiej	<p>Dostępność do służby zdrowia i badań.</p>
Rada Seniorów w Miechowie	<p>1. Aktywizacja Seniorów – udział w e-warsztatach, poezja dla seniorów, czytanie bajek dla dzieci z przedszkola, odwiedzenie seniorów w dziennym domu seniora.</p> <p>2. Organizacja wycieczek dla seniorów niezrzeszonych w organizacjach.</p> <p>3. Udział w spartakiadach.</p> <p>4. Rozmowy z prezesem spółdzielni na temat montażu na półpiętrach rozkładanych krzesłek dla seniorów.</p>
Miejska Rada Seniorów w Krzeszowicach	<p>1. Współudział w organizacji marszy rekreacyjno-sportowych szlakami skarbów gminy Krzeszowice.</p>

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
	<p>2. Inicjatywa dotycząca skierowania przez gminę Krzeszowice apelu do Narodowego Funduszu Zdrowia o ogłoszenie konkursów na świadczenia uzupełniające w postaci poradni dermatologicznej, diabetologicznej oraz neurologicznej na terenie Krzeszowic.</p> <p>3. Nawiązanie współpracy z osobami, organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz seniorów.</p>
Rada Seniorów Gminy Brzesko	<p>1. Zorganizowanie koncertu – „Seniorzy – Seniorom”, podczas którego wystąpił zespół „Szalone Gitary” wykonujący znane przeboje Czerwonych Gitar oraz The Beatles.</p> <p>2. Zorganizowanie świątecznej pomocy dla najbardziej potrzebujących seniorów – przy współpracy z harcerzami ze szczepu „Czarny”. Przygotowanie paczek poprzedzone było zbiórką publiczną.</p> <p>3. Zorganizowanie spotkań z seniorami (z okazji Międzynarodowego Dnia Seniora zorganizowane zostało spotkanie, w którym wzięły udział przedszkolaki z przedszkola nr 4 w Brzesku, realizujące projekt „Herbatka dla Seniora”, burmistrz Brzeska, oficer komendy powiatowej policji w Brzesku; spotkania odbyły się w każdym sołectwie i osiedlu).</p>
Gminna Rada Seniorów Zielonki	<p>1. Udzielanie porad i pomocy prawnej dla seniorów raz w miesiącu.</p> <p>2. Imprezy integracyjne typu „Dzień Seniora”.</p> <p>3. Przegląd barier architektonicznych.</p>
Gorlicka Rada Seniorów	<p>1. Przygotowanie i przeprowadzenie ankiety wśród seniorów w celu zdiagnozowania problemów, z jakimi się borykają.</p> <p>2. Prezentacja pasji i zainteresowań gorlickich seniorów na gorlickim rynku.</p>
Gminna Rada Seniorów w Wielkiej Wsi	<p>1. Powołanie do życia „Wielko-Wiejskiej Akademii Seniora”. Wykłady dla wszystkich chętnych seniorów odbywają się jeden raz w miesiącu przez cały rok.</p> <p>2. Utworzenie 5 grup ćwiczeniowych „Aqua Senior” na basenie BasenoVA w Giebułowie.</p> <p>3. Założenie Stowarzyszenia Emerytów i Rencistów „Senior” z siedzibą w Będkowicach. Dzięki temu złożono wnioski o dofinansowanie kilku projektów, pozytywnie rozpatrzonych przez różne organizacje. Projekty są w trakcie realizacji.</p>

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
Oświęcimska Rada Seniorów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyznanie nagrody za działania na rzecz seniorów na terenie miasta Oświęcim za rok 2022 – uhonorowanie osób fizycznych lub prawnych, które zaangażowały się w wyjątkowe działania na rzecz seniorów. 2. Zaproszenie prezesa MZK w Oświęcimiu na spotkanie dotyczące możliwości zwiększenia liczby tras autobusowych, przystosowania autobusów do osób ze szczególnymi potrzebami oraz zwiększenia liczby przystanków. 3. Złożenie wniosku do Prezydenta Miasta Oświęcim o zwiększenie liczby ławek na terenie miasta Oświęcim (zostały podane konkretne ulice).
Gminna Rada Seniorów w Kocmyrzowie-Luborzycy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Integracja Seniorów w całej gminie poprzez spotkania w różnych miejscach gminy (konkursy pieśni regionalnych, tańce regionalne). 2. Odwiedziny u 90-latków, ludzi leżących, osób niepełnosprawnych, nie mogących uczestniczyć w spotkaniach integracyjnych.
Gminna Rada Seniorów Zabierzów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uruchomienie badania wzroku w kierunku zaćmy, jaskry i innych chorób wzroku przy współpracy Kliniki Chirurgii Oka. Akcja trwa nadal, przebadano do tej pory ponad 100 osób. 2. Aerobik wodny na basenie w Zabierzowie, 35 osób dwa razy w tygodniu. 3. Zajęcia z gimnastyki i aerobiku w każdym klubie seniora (duże zainteresowanie – około 20 klubów). 4. Zajęcia z informatyki i obsługi smartfona dla seniorów, bezpieczeństwo w sieci, przy współpracy z organizacjami pozarządowymi. 5. Edukacja dla seniorów w dziedzinie prawa spadkowego, praw konsumenta, ochrony przed oszustami naciągaczami.
Miejska Rada Seniorów w Andrychowie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Włączenie się w działania gminy dotyczące pomocy dla uchodźców z Ukrainy (prowadzenie punktu rozdzielającego żywność i artykuły drogerijne oraz organizacja i prowadzenie nauki języka polskiego dla dorosłych). 2. Organizacja wolontariatu „senior – seniorowi” polegającego na wspieraniu seniorów samotnych i częściowo niepełnosprawnych. 3. Konsolidacja organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów i podjęcie rozmów z władzami gminy w sprawie utworzenia Dziennego Domu Pobytu Seniora.

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
	<ol style="list-style-type: none"> 4. Cykliczne publikowanie w miesięczniku „Nowiny Andrychowskie” – Wiadomości dla Seniora – ważne, ciekawe, zabawne.
Olkuska Rada Seniorów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Usytuowanie na terenie Miasta i Gminy Olkusz „ławeczek wytchnienia”. 2. Organizacja Dni Seniora 2023 i Senioralii 2023. 3. Zorganizowanie konkursu na logo Olkuskiej Rady Seniorów.
Gminna Rada Seniorów Michałowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza sytuacji seniorów w gminie (liczba seniorów, wiek, oferty klubów, GOPS-u, Centrum Kultury i Promocji, komunikacja publiczna między sołectwami). 2. Utworzenie na FB grupy „Seniorzy Gminy Michałowice”, a na stronie gminy – zakładki „60+”. Zebranie adresów mailowych seniorów w celu lepszego komunikowania się. 3. Udział członków rady seniorów w uroczystościach i piknikach na terenie całej gminy. Dzięki temu członkowie rady poznali potrzeby i oczekiwania osób starszych. 4. Aktywny udział Gminnej Rady Seniorów w konsultacjach dot. komunikacji w gminie. 5. Rozmowy z wójtem gminy o potrzebach lokalowych rady, możliwościach założenia kolejnego Klubu Seniora, kwestii powstawania chodników przy drogach gminnych, które umożliwiłyby bezpieczne poruszanie się niesprawnych z racji wieku osób.
Rada Seniorów Gminy Niepołomice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Założenie klubu seniora w Izbie Regionalnej. 2. Zapewnienie finansowania zajęć w Niepołomickim Domu Kultury Seniora. 3. Poprawa dostępności seniorów do lekarzy specjalistów na terenie miasta Niepołomice.
Rada Krakowskich Seniorów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uchwała RKS w sprawie aktualizacji Statutów Dzielnic w zakresie pomocy dla osób starszych. 2. Uchwała RKS w sprawie aktualizacji Statutu Gminy i zapisu umożliwiającego Radzie Krakowskich Seniorów występowanie z projektami uchwał do rady miasta. 3. Uczestnictwo RKS w Ogólnopolskich Senioraliach w Krakowie, w Mistrzostwach Sportowych dla Seniorów, piknikach dla seniorów, organizacja okolicznościowych koncertów dla seniorów w operze i na statku na Wiśle, wizyty studyjne u rad seniorów w innych gminach oraz wspólne konferencje dotyczące polityki senioralnej.

NAZWA RADY SENIORA	NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA PODJĘTE W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY
Rada Seniorów Wadowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja wydarzenia integracyjnego z okazji międzynarodowego dnia seniora. 2. Interwencja w sprawie dostosowania budynku urzędu gminy do potrzeb osób niepełnosprawnych i seniorów. 3. Organizacja spotkań seniorów.
Gminna Rada Seniorów przy UM w Zakopanem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uzyskanie wsparcia finansowego dla seniorów na jubileusz 50-lecia związku. 2. Stworzenie miejsca do rekreacji (ćwiczeń) na wolnym powietrzu. 3. Bransoletki bezpieczeństwa – akcja rozpowszechniania.
GRS Raciechowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uchwalenie planu działania na rok bieżący i na całą kadencję. 2. Współpraca z GOKiS w Raciechowicach. 3. Realizacja działań w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku.
Skawińska Rada Seniorów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie polityki senioralnej na terenie Gminy Skawina. 2. Ścisła współpraca z Centrum Usług Społecznych w Skawinie. 3. Współpraca z Policją w zakresie edukacji seniorów odnośnie zagrożeń wyłudzeń finansowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Przedstawiciele rad seniorów w gminach Małopolski mieli możliwość wpisania w ankiecie **największego sukcesu**. Nie wszystkie rady wpisały swoje najbardziej wartościowe dokonania, ale też często wpisywały ich po kilka, jeśli uznały je za bardzo ważne dla swojej gminy i mieszkańców 60+.

Tabela 6. Największy sukces rady seniorów według ich przedstawicieli

NAZWA RADY	NAJWIĘKSZY SUKCES RADY
Gminna Rada Seniorów w Gminie Moszczenica	Integracja z Seniorami z Kurimy na Słowacji
Miejska Rada Seniorów Miasta Jordanowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trwałość rezultatów zakładanych w kampanii informacyjnej RS "Spotkajmy się" (dotarcie z informacją do grupy docelowej: osób starszych, wzbudzenie zainteresowania działaniami rady seniorów). 2. Propagowanie zajęć rękodzieła w centrum kultury i bibliotece miejskiej.

NAZWA RADY	NAJWIĘKSZY SUKCES RADY
	<p>3. Aktywizacja seniorów wcześniej nieaktywnych (zajęcia z gimnastyki usprawniającej, wycieczki, pobyty w grocie solnej).</p> <p>4. Dobra współpraca z burmistrzem oraz radą miasta i uświadomienie decydentom, że najaktywniejszą grupą społeczną są seniorzy i warto o nich zadbać.</p> <p>5. Dobra współpraca z innymi radami, również spoza Małopolski.</p>
Miejska Rada Seniorów w Kętach	Aktywizacja środowiska senioralnego.
Rada Seniorów Gminy Koszyce	<p>1. Większa uważność decydentów na potrzeby osób starszych (m.in.: biblioteka gminna zaczęła zamawiać więcej książek drukowanych dużą czcionką).</p> <p>2. Zrealizowanie, we współpracy ze Stowarzyszeniem Koszycki Uniwersytet Trzeciego Wieku, cyklu zajęć gimnastyczno-rehabilitacyjnych.</p> <p>3. Organizowanie grupowych wyjazdów rowerowych do ciekawych miejsc w bliższej i dalszej okolicy.</p>
Gminna Rada Seniorów w Wieliczce	Aktywizacja seniorów (na początku działań rady w 2020 roku tylko niewielka liczba seniorów uczestniczyła w wydarzeniach organizowanych w gminie; dzięki radzie seniorów ta liczba systematycznie rośnie).
Gminna Rada Seniorów w Lipnicy Wielkiej	<p>1. Aktywizacja seniorów.</p> <p>2. Systematyczny udział w posiedzeniach rady gminy i bezpośredni przekaz do seniorów informacji o działaniach gminy.</p>
Rada Seniorów w Miechowie	Aktywizacja seniorów z terenów wiejskich.
Miejska Rada Seniorów w Krzeszowicach	<p>1. Przewodnicząca Miejskiej Rady Seniorów w Krzeszowicach została powołana na członka Małopolskiej Rady ds. Polityki Senioralnej III kadencji.</p> <p>2. Miejska Rada Seniorów w Krzeszowicach została laureatem konkursu „Liderzy aktywności społecznej 60+” zorganizowanego przez Ogólnopolskie Porozumienie Rad Seniorów.</p>
Rada Seniorów Gminy Brzesko	1. Oddolne działania realizowane przez członków rady w ich środowisku – w sołectwach i osiedlach.

NAZWA RADY	NAJWIĘSZY SUKCES RADY
	2. Aktywizacja osób starszych, realizowana wspólnie z sołtyskami / sołtysami, kołami gospodyń wiejskich i organizacjami działającymi na rzecz seniorów.
Gminna Rada Seniorów Zielonki	Opracowanie (na podstawie ankiet) dotyczące największych problemów seniorów w naszej gminie.
Gorlicka Rada Seniorów	1. Nawiązanie lepszej współpracy z władzami miasta. 2. Zorganizowanie prezentacji twórczości gorlickich seniorów.
Gminna Rada Seniorów w Wielkiej Wsi	1. Dzięki aktywnej pracy koordynatora ds. polityki senioralnej oraz Gminnej Rady Seniorów powstało siedem nowych klubów seniora w gminie (do czasu powstania rady działały tylko dwa). 2. Z inicjatywy przewodniczącej odbyły się w różnych częściach gminy otwarte posiedzenia Gminnej Rady Seniorów. Poskutkowało to: dotarciem z informacją do większej grupy seniorów, przedstawieniem planu działania RS, zachęcaniem do zrzeszania się w klubach seniora, promocją współpracy między klubami, a co za tym idzie – zwiększeniem liczby zrealizowanych projektów i wycieczek.
Oświęcimska Rada Seniorów	Wprowadzenie na terenie miasta Oświęcim Programu „Oświęcimska Karta Seniora” (skierowanego do osób 60+ zamieszkujących miasto Oświęcim, którego celem jest podniesienie aktywności społecznej i poprawy jakości życia osób starszych).
Gminna Rada Seniorów w Kocmyrzowie-Luborzycy	Aktywizacja seniorów w całej gminie dzięki: wydarzeniom integracyjnym, konkursom, grom terenowym, dobrej współpracy z wójtem i samorządem.
Gminna Rada Seniorów Gmina Gorlice	Współudział w tworzeniu Klubu Senior +.
Gminna Rada Seniorów Zabierzów	Promocja zajęć sportowych dla seniorów oraz badań wzroku.
Miejska Rada Seniorów w Andrychowie	Opracowanie w I kadencji projektu „Polityki senioralnej”, która została przyjęta przez Miejską Radę i włączona do Strategii Polityki Rozwoju Gminy Andrychów na lata 2021–2027.
Olkuska Rada Seniorów	Zorganizowanie corocznych Dni Seniora (cykl wykładów, prezentacji, warsztatów) i corocznych Senioralii (przemarsz ulicami korowodu seniorów, występy seniorów – artystów, wręczenie plakietek – „Miejsca przyjazne seniorom”, zabawa taneczna dla seniorów).

NAZWA RADY	NAJWIĘSZY SUKCES RADY
Gminna Rada Seniorów Michałowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dotarcie z informacją o RS do szerszej grupy seniorów dzięki: informacjom na stronie internetowej gminy Michałowice czy na FB. 2. Rozeznanie potrzeb seniorów i możliwości RS. 3. Integrowanie seniorów poprzez umożliwienie kontaktowania się.
Rada Seniorów Gminy Niepołomice	Inicjowanie i organizowanie co roku w Niepołomicach imprezy dla seniorów – Senioriady.
Rada Krakowskich Seniorów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomoc mieszkańcom Krakowa i władzom Krakowa podczas pandemii: uszycie przez seniorki i seniorów maseczek ochronnych dla seniorów, ubogich, osób korzystających z pomocy społecznej, bezdomnych, sióstr PCK, osób korzystających z noclegowni, zakładów opiekuńczo-leczniczych. 2. Apele w sprawie bezpieczeństwa zdrowia i życia do władz miasta oraz mieszkańców Krakowa i ich publikacja w miejskich środkach transportu. 3. Pomoc dla uchodźców wojennych z Ukrainy, w tym udostępnienie części lokalu RKS na biuro bezpłatnych porad prawnych dla uchodźców.
Rada Seniorów Wadowice	Organizacja spotkań integracyjnych dla seniorów.
Gminna Rada Seniorów przy UM w Zakopanem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uzyskanie wsparcia finansowego dla seniorów na jubileusz 50-lecia związku. 2. Stworzenie miejsca do rekreacji (ćwiczeń) na wolnym powietrzu. 3. Bransoletki bezpieczeństwa – akcja rozpowszechniania.
GRS Raciechowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań mających na celu integrację seniorów. 2. Nawiązanie współpracy z nowo powołanym GOKiS w Raciechowicach oraz z UTW.
Skawińska Rada Seniorów	Opracowanie dokumentu „Polityka Senioralna w Mieście i Gminie Skawina”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Główną barierą w działalności rad seniorów według ich przedstawicieli są problemy finansowe. Niewiele mniej istotne jest **słabe zaangażowanie społeczne osób starszych**, którzy

nie są członkami tych podmiotów. Widać też, że seniorzy pracujący w radach **nie mają poczucia sprawczości** w kontekście działań decydentów w jednostkach samorządu terytorialnego.

Niewielki odsetek odpowiedzi wskazuje na „brak wsparcia merytorycznego” (dla przedstawicieli rad) czy „brak kompetencji cyfrowych członków”.

Wykres 12. *Jakie są największe problemy/bariery w działalności rady?* (n=29)
(Wyniki nie sumują się do 29, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Przedstawiciele rad zwrócili uwagę również na inne bariery w ich funkcjonowaniu:

- ♣ trudności wynikające z okresu pandemicznego i popandemicznego;
Z uwagi na zdrowie osób starszych, które były bardziej narażone na groźne konsekwencje COVID-19, działalność Rady nie miała warunków do rozwoju.
- ♣ brak, po stronie urzędników i decydentów, utożsamiania spraw senioralnych z radą lub wręcz „marginalne” traktowanie (członkowie nie otrzymują informacji o działaniach czy sprawach, które są procedowane w gminie i dotyczą osób starszych);
Rady Seniorów powinny mieć możliwość opiniowania uchwał samorządowych mających wpływ na jakość życia i bytowania seniorów. Opinie te powinny być zobowiązujące dla samorządów. Wtedy mielibyśmy wpływ realny na samorządy. (Obecnie – przyp. red.) możemy (jedynie – przyp. red.) pisać petycje i apelować.

Niestety władze traktują radę seniorów marginalnie, inicjatywy wnoszone do rady miejskiej oraz burmistrza dotyczące seniorów nie spotkały się z przychylnością.
- ♣ słabość / brak organizacji pozarządowych w gminie zajmujących się seniorami;
Barierą jest brak w naszym mieście organizacji pozarządowych zajmujących się seniorami, z którymi moglibyśmy współpracować. (...) To powoduje, że jako podmiot bez osobowości prawnej nie mamy możliwości pozyskiwania środków na działalność na rzecz seniorów.

- ♣ problemy komunikacyjne w gminie, słaba sieć połączeń między sołectwami;
- ♣ „niezdrowa rywalizacja” pomiędzy radą seniorów, instytucjami, organizacjami, stowarzyszeniami działającymi w gminie na rzecz osób starszych;

Można zauważyć pewną rywalizację, która nie sprzyja rozwojowi działań na rzecz seniorów i powoduje pewne nieporozumienia.

Kilka rad odpowiedziało, że nie mają problemów w funkcjonowaniu i przewyżniają napotykaną bariery.

Nasza Rada ma pełne poparcie swoich działań ze strony samorządu, a także spotyka się z coraz większą świadomością seniorów, że należy wyjść z domu, spotkać się z przyjaciółmi, poprawić swoją sprawność fizyczną, po prostu cieszyć się życiem.

Nasza Rada jest w tej dobrej sytuacji. Rada miejska pomaga jej rezerwując w budżecie gminy pewną pulę środków.

Jedna z rad zdecydowała się na organizowanie posiedzeń w różnych miejscowościach gminy.

Było to działanie celowe, członkowie gminnej rady seniorów chcieli dotrzeć do wszystkich mieszkańców naszej gminy, sprawdzić, czy są warunki lokalowe do działalności klubów seniora, zapoznać ich z planem działania oraz poznać ich oczekiwania.

Rada Krakowskich Seniorów zaproponowała, aby *statuty rad seniorów przewidywały wybór członków rady w miarę demokratycznie, (tak – przyp. red.) aby każdy senior miał szansę kandydowania (...). Aby nie występowały parytety od przedstawicieli rad gminy. W Radzie Krakowskich Seniorów jest właśnie taka forma wyboru i sprawdza się, upodmiatawiając seniorów.*

Na pytanie, czy z inicjatywy rady seniorów gmina podjęła jakieś działania na rzecz osób starszych, 22 odpowiedziały pozytywnie.

działania gminy na rzecz seniorów z inicjatywy rady

22 rady

7 rad

Tabela 7. Działania gmin podjęte z inicjatywy rad seniorów

DZIAŁANIA GMINY PODJĘTE Z INICJATYWY RAD SENIORÓW
Doposażenie klubów seniora.
Organizacja spotkań, koncertów, szkoleń, innych wydarzeń w celu aktywizacji i integracji seniorów.

DZIAŁANIA GMINY PODJĘTE Z INICJATYWY RAD SENIORÓW

Zwiększenie liczby książek drukowanych dużą czcionką w bibliotece gminnej.

Usprawnienie komunikacji publicznej pomiędzy sołectwami i gminą.

Ustalenie przejść dla pieszych w zgodzie z potrzebami osób starszych.

Podjęcie działań mających na celu utworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Promocja w gminie ulg dla seniorów (lokalnych i ogólnopolskich).

Poprawa organizacji służby zdrowia.

Bezpłatne udostępnianie sal na działalność klubów seniora oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów.

Powstanie Miejskiego Centrum Informacji dla Seniorów.

Montaż większej liczby ławek na terenie miasta.

Finansowanie corocznych nagród (dyplomy, statuetki, kwiaty) za działania na rzecz seniorów w danym roku.

Podjęcie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz seniorów.

Montaż „ławeczek wytchnienia”.

Montaż windy w budynku urzędu gminy.

Zakup kopert życia i ich dystrybucja.

Opracowanie programu dotyczącego polityki senioralnej w ramach strategii rozwoju gminy.

Budowa ośrodka kultury.

Zakup i dystrybucja kart seniora.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Niewiele ponad połowa gmin konsultowała z radą decyzje dotyczące seniorów – tak uważają jej przedstawiciele.

15 RAD

14 RAD

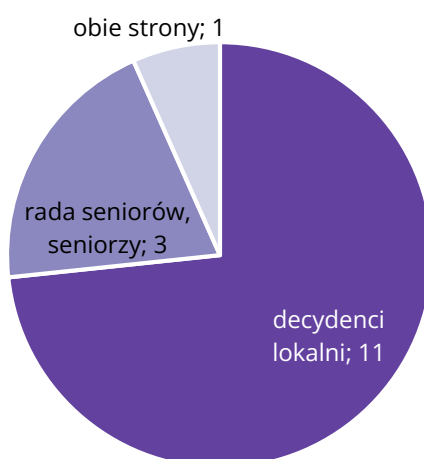

Konsultacje te dotyczyły m.in.:

- ♣ funkcjonowania gminnego zakładu opieki zdrowotnej;
- ♣ budowy miniteżni przy domu dziennego pobytu seniora;
- ♣ specjalnego dodatku pieniężnego dla osób 90+;
- ♣ budowy szpitala geriatrycznego na terenie gminy;
- ♣ powołania Korpusu Wsparcia Seniorów;
- ♣ aktywizacji seniorów;
- ♣ budowy przystanków;
- ♣ oznakowania przejść dla pieszych;
- ♣ zmian w statucie rady seniorów;
- ♣ współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami działającymi na terenie gminy na rzecz seniorów;
- ♣ montażu ławek;
- ♣ karty seniora;
- ♣ strategii rozwoju miasta/gminy;
- ♣ wyodrębnienia kwoty z budżetu gminy na działalność rady;
- ♣ lokalizacji klubu seniora;
- ♣ funkcjonalności strony internetowej w kontekście spraw senioralnych;
- ♣ programu działania Uniwersytetu Trzeciego Wieku;
- ♣ uruchomienia sklepu działającego na zasadzie wolontariatu na rzecz hospicjum domowego.

W przeważającej liczbie konsultacje te inicjowali decydenci lokalni (burmistrzowie, wójtowie, radni).

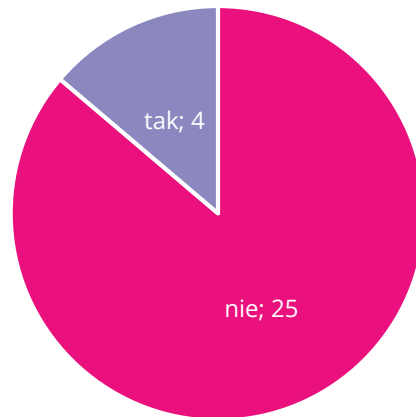
Wykres 13. Kto inicjował konsultacje decyzji dotyczących seniorów? (n=15)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Tylko **4 na 29 rad posiada wyodrębniony budżet** w ramach budżetu gminy / miasta.

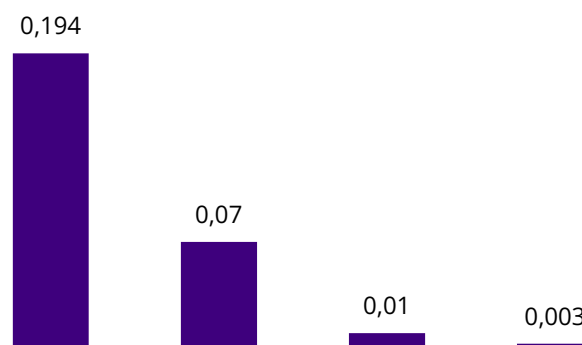
Wykres 14. Czy rada posiada wyodrębniony budżet, o którym decyduje, w ramach budżetu gminy/miasta? (n=29)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Żadna z kwot wyodrębnionych na działalność rady seniorów **nie przekracza 0,2% budżetu gminy.**

Wykres 15. Procent budżetu gminy w przypadku 4 rad seniora, które mają wyodrębnioną kwotę na swoją działalność (n=4)

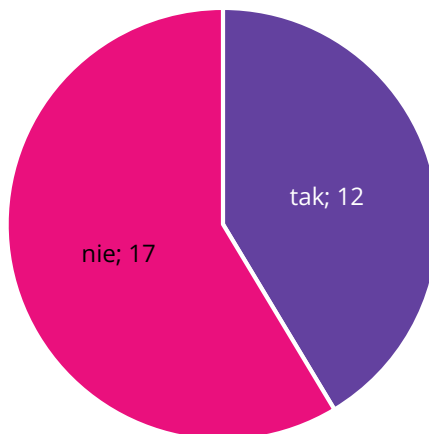

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Tylko **jedna rada seniorów ma wydzielone środki na funkcjonowanie rady, typu: telefon komórkowy, delegacje.**

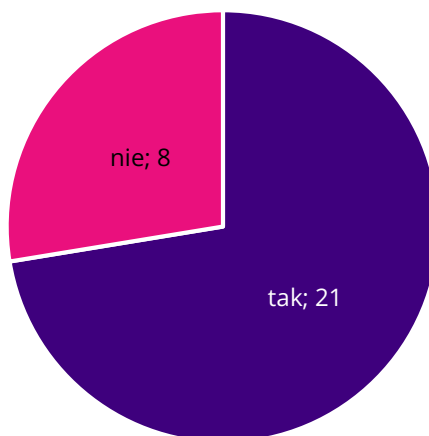
Dwie na cztery rady mają dowolność w rozporządzaniu tą wyodrębnioną z budżetu gminy kwotą.

Przedstawiciele rad seniorów **w większości NIE uczestniczą w posiedzeniach rady gminy/miasta.**

Wykres 16. Czy przedstawiciele rady seniorów uczestniczą w posiedzeniach rady gminy/miasta? (n=29)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Z kolei przedstawiciele gminy (radni, pracownicy urzędu) **w większości uczestniczą w posiedzeniach rady seniorów**. Najczęściej jednak wynika to z narzuconego obowiązku.

Wykres 17. Czy w posiedzeniach rady seniorów uczestniczą przedstawiciele gminy (radni, pracownicy urzędu)? (n=29)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Rady seniorów w gminach Małopolski współpracują przede wszystkim z decydentami lokalnymi (wójt/burmistrz/prezydent, radni), urzędnikami, bibliotekami czy innymi spółkami gminnymi, które organizują czy mają w planach działania na rzecz seniorów.

Przedstawiciele rad zostali zapytani o to, z kim jeszcze nawiązują współpracę.

Na pierwszym miejscu znalazły się **organizacje pozarządowe, Małopolska Sieć Rad Seniorów „Działamy Wspólnie”** oraz **inne rady seniorów**.

Wykres 18. Z kim, poza gminą, współpracuje rada? (n=29)

(Wyniki nie sumują się do 29, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Wśród organizacji pozarządowych wymieniane były głównie:

- ♣ Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych MILA,
- ♣ Fundacja „Addenda”,
- ♣ Fundacja „Laboratorium Inspiracji Społecznych”,
- ♣ Stowarzyszenie Manko „Głos seniora”,
- ♣ Fundacja „Mapa Pasji”.

6. SPIS MAP, WYKRESÓW I TABEL

Wykres 1. Przyczyny braku obecności rady seniorów w gminach (n=135)	10
Wykres 2. Czy w przeszłości były podejmowane działania na rzecz powołania rady? (n=135)	11
Wykres 3. Czy w gminie jest zatrudniona/ya osoba / zespół odpowiedzialna/ya za kwestie senioralne? (n=169)	12
Wykres 4. W jaki sposób gmina komunikuje się z seniorami? (n=171) Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	13
Wykres 5. W jaki sposób gmina wspiera seniorów? (n=171) Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	14
Wykres 6. Kto był inicjatorem powołania rady? (n=29).....	16
Wykres 7. Jakie były problemy / bariery przy tworzeniu rady? (n=29). Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	17
Wykres 8. Kto sprawuje obsługę administracyjną rady (drukowanie dokumentów i materiałów, korespondencja – np. zaproszenia na posiedzenie rady, przygotowanie sali na posiedzenie i in.)? (n=29)	18
Wykres 9. W jaki sposób rada informuje o swoich działaniach? (n=29). Odpowiedzi nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	20
Wykres 10. Czy Państwa rada posiada plan działania? (n=29).....	20
Wykres 11. Najważniejsze obszary działania rad seniorów w Małopolsce. (n=29) Wyniki nie sumują się do 100, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	21
Wykres 12. Jakie są największe problemy / bariery w działalności rady? (n=29) Wyniki nie sumują się do 29, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	30
Wykres 13. Kto inicjował konsultacje decyzji dotyczących seniorów? (n=15).....	33
Wykres 14. Czy rada posiada wyodrębniony budżet, o którym decyduje, w ramach budżetu gminy/miasta? (n=29)	34
Wykres 15. Procent budżetu gminy w przypadku 4 rad seniora, które mają wyodrębnioną kwotę na swoją działalność (n=4)	34
Wykres 16. Czy przedstawiciele rady seniorów uczestniczą w posiedzeniach rady gminy/miasta? (n=29)	35
Wykres 17. Czy w posiedzeniach rady seniorów uczestniczą przedstawiciele gminy (radni, pracownicy urzędu)? (n=29)	35
Wykres 18. Z kim, poza gminą, współpracuje rada? (n=29) Wyniki nie sumują się do 29, gdyż można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.....	36
Tabela 1. Wykaz gmin w Małopolsce, w których działa obecnie rada seniorów	9
Tabela 2. „Inne” sposoby wspierania seniorów przez gminy Małopolski (n=53).....	14
Tabela 3. Liczba członków w radach seniorów Małopolsce (n=29)	15
Tabela 4. Częstotliwość posiedzeń rad seniorów (n=26).....	19
Tabela 5. Najważniejsze działania podejmowane przez rady seniorów w Małopolsce w ciągu ostatnich 12 miesięcy.....	21

Tabela 6.	Największy sukces rady seniorów według ich przedstawicieli.....	26
Tabela 7.	Działania gmin podjęte z inicjatywy rad seniorów	31
Mapa 1.	Rady seniorów w gminach Małopolski.....	8

7. BIBLIOGRAFIA

1. R. Mędrzycki, *Funkcje gminnych rad seniorów*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, Rok LXXIX – zeszyt 3 – 2017.
2. *Gminne rady seniorów w Małopolsce. Raport*, Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych, Kraków 2019.
3. *Rady seniorów obligatoryjne. Nowe przepisy już obowiązują*, KO, 11 kwietnia 2023, <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/rady-seniorow-obligatoryjne-nowe-przepisy-juz-obowiazuja,453776.html>.
4. K. Sztop-Rutkowska, *Rady seniorów w działaniu*, Laboratorium Badań i Działań Społecznych, Białystok 2017.

Województwo Małopolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
ul. Wielicka 72A, 30-552 Kraków

ISBN: 978-83-67243-26-1

Egzemplarz bezpłatny

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

www.obserwatorium.malopolska.pl